

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ»

ТЕМА 1. Загальна характеристика Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та особливості тлумачення її норм

Історія прийняття Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Історичні передумови створення міжнародного документу про захист прав людини. Підписання Європейської Конвенції та набуття нею чинності. Процедура внесення змін до Конвенції.

Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод в системі міжнародного права в галузі захисту прав людини. Загальні положення Європейської конвенції про захист прав і основних свобод людини. Структура та основний зміст Європейської Конвенції про захист прав і основних свобод людини. Класифікація норм Конвенції. Організаційні, процесуальні та матеріальні норми. Ієрархія прав.

Поняття тлумачення права та принципи інтерпретації Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (загальнотеоретичні аспекти). Виключна юрисдикція Європейського суду з прав людини щодо тлумачення положень Конвенції. Принцип ефективного й динамічного тлумачення та принцип забезпечення правової визначеності (принцип дотримання прецеденту). Принцип пропорційності та забезпечення рівноваги інтересів. Принцип забезпечення певної свободи національного розсуду. Принцип автономного тлумачення. Врахування загальноновизнаних міжнародних стандартів і принципів міжнародного права. Принцип забезпечення мінімальних гарантій прав і свобод людини.

ТЕМА 2. Європейські стандарти у галузі прав людини

Право на життя. Право на життя та обов'язок позитивних дій держави. Право на життя: проблема негативного аспекту. Право на життя та смертна кара.

Заборона катувань, нелюдського та такого, що принижує гідність поводження або покарання. Відповідальність держави. Визначення поняття «мінімальний рівень жорстокості». Питання екстрадиції чи депортації.

Заборона рабства та примусової праці. Рабство та підневільний стан. Розмежування понять «примусова праця» та «обов'язкова праця».

Право на свободу. Визначення поняття «позбавлення волі». Процесуальні гарантії при затриманні. Цивільний аспект права на свободу.

Право на справедливий судовий розгляд. Сфера дії цього права. Право на доступ до органів правосуддя. Категорія «розумний строк». Публічність та обґрунтоване судове рішення. Окремі гарантії у кримінальному процесі.

Заборона зворотної дії кримінального права. Концепція зворотної дії: види та підґрунтя.

Право на повагу до приватного життя. Інформаційний аспект права на повагу до приватного життя. Фізичний аспект права на повагу до приватного життя. Комунікативний аспект права на повагу до приватного життя. Просторовий аспект права на повагу до приватного життя. Право на самовизначення.

Свобода думки, совісті та віросповідання. Свобода віросповідання: необхідні умови. Відокремлення держави та церкви.

Свобода вираження поглядів. Обмеження свободи вираження поглядів.

Свобода мирних зібрань та об'єднання.

Право на ефективний засіб захисту прав та свобод, гарантованих Конвенцією.

Заборона дискримінації.

Право власності. Концепція володіння. Правомірність позбавлення володіння. Контроль за використанням власності.

Право на вільні вибори. Зміст права: право голосувати, право бути обраним.

ТЕМА 3. Європейський суд з прав людини: загальні питання організації та діяльності

Еволюція європейського механізму захисту прав людини. Загальна характеристика міжнародного захисту прав людини в судовому порядку. Ізмірська, Інтерлакенська, Брайтонська та Брюсельська декларації і їх імплементація.

Порядок формування та склад Європейського суду з прав людини. Регламент Європейського суду з прав людини. Організаційна структура Європейського суду. Пленарні засідання Європейського Суду. Комітети та Секретаріат Суду. Повноваження Палат та Великої Палати Європейського Суду.

Компетенція Європейського суду з прав людини. Субсидіарний характер компетенції. Види компетенцій ЄСПЛ: часовий критерій компетенції Суду; територіальна юрисдикція та компетенція суду; предметний критерій юрисдикції Суду; компетенція за колом суб'єктів.

ТЕМА 4. Порядок звернення до Європейського суду з прав людини

Суб'єкти звернення до Європейського суду з прав людини.

Правила подання заяви до розгляду у Європейському суді з прав людини. Умови та порядок подання заяви до розгляду у Європейському суді з прав людини. Форма заяви. Терміни подачі заяви до Канцелярії Суду. Реєстрація заяви Канцелярією Суду.

Критерії прийнятності заяви до розгляду у Європейському суді з прав людини: юрисдикційні критерії прийнятності; процесуальні критерії прийнятності; матеріальні критерії прийнятності. Перспективи змін критеріїв прийнятності заяви до розгляду у ЄСПЛ.

ТЕМА 5. Процедура розгляду справ у Європейському суді з прав людини

Процедура розгляду справ у Європейському суді з прав людини. Стадії провадження: відкриття провадження у справі; провадження щодо прийнятності заяви до розгляду ЄСПЛ; розгляд справи по суті; прийняття рішення.

Особливі процедури розгляду справ у ЄСПЛ. Процедура дружнього врегулювання спору. «Невідкладний» розгляд заяви згідно з Правилами процедури Європейського суду з прав людини. Процедура прийняття пілотного рішення у справі.

Функції судді-доповідача. Повноваження судді, який засідає одноособово, комітету суддів, палати Суду. Розгляд конкретних справ та винесення рішення по суті справи як основна функція Палати Суду. Юрисдикція Великої Палати Суду.

Складові частини рішення ЄСПЛ: «Процедура», «Факти», «Право», «Постанова». Підписання Рішення Суду. Види рішень (за прийнятністю чи по суті розгляду справи). Консультативні висновки. Окрема думка судді. Особлива думка судді. Порядок винесення рішення Європейським судом з прав людини. Публікації судових рішень.

ТЕМА 6. Виконання рішень Європейського суду з прав людини

Юридична природа рішень Європейського суду з прав людини та їх обов'язковість для України.

Складові частини виконання рішення Європейського суду з прав людини: виконання рішення в частині виплати справедливої сатисфакції; вжиття інших заходів індивідуального характеру; механізм виконання рішень Європейського суду в частині вжиття заходів загального характеру.

Процедура контролю за виконанням рішень Європейського суду з прав людини. Контроль Комітету Міністрів Ради Європи за виконанням рішення ЄСПЛ.

Законодавство та юридична практика України з питань виконання рішень Європейського суду з прав людини. Компетенція Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини.

ТЕМА 7. Імплементція Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у національну правову систему

Загальновизнані принципи і норми європейського права як складова частина правової системи України. Норми Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод як частина національного законодавства України. Норми Конвенції в ієрархії українського законодавства. Норми ЄКПЛ і норми Конституції України.

Види та способи національної імплементції в Україні Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Приведення законодавства у відповідність до норм Конвенції.

Зобов'язання України щодо сумлінного виконання Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод: теоретико-правові та законодавчі підходи.

ТЕМА 8. Вплив Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод на національне судочинство

Правові підстави застосування Конвенції та рішень ЄСПЛ при здійсненні правосуддя.

Застосування практики ЄСПЛ при тлумаченні загальних положень та принципів судочинства: принцип верховенства права; принцип законності; принцип рівності; процесуальна рівність; принцип змагальності; принципи гласності та відкритості; забезпечення апеляційного та касаційного оскаржень рішень; обов'язковість судових рішень.

Особливості застосування європейських стандартів здійснення правосуддя у національному судочинстві: вимоги ст. 6 Конвенції та кримінальне провадження; вимоги справедливого судового розгляду щодо цивільного (господарського) судочинства; особливості реалізації стандартів в адміністративному судочинстві.

ТЕМА 9. Аналіз прецедентної практики Європейського суду з прав людини щодо України

Аналіз прецедентної практики Європейського суду з прав людини щодо України у публічно-правовій сфері. Загальні вимоги щодо виправданості втручання у права, гарантовані статтями 8-11 Конвенції: вимоги до якості «закону»; легітимна мета; необхідність у демократичному суспільстві»; застосування принципу пропорційності. Право на повагу до приватного та сімейного життя та житла (стаття 8 Конвенції). Особливості та сфера застосування статті 8 Конвенції. Застосування стандартів ЄСПЛ у національній судовій практиці.

Права, гарантовані статтями 9 та 11 Конвенції. Забезпечення свободи думки, совісті, релігії. Взаємозв'язок статей 9 та 11 щодо особливості діяльності релігійних організацій. Реалізація прав, гарантованих статтею 9 Конвенції, без дискримінації.

Свобода зібрань та об'єднань (стаття 11 Конвенції). Особливості та сфера застосування статті 11 Конвенції. Мирні зібрання. Застосування стандартів ЄСПЛ у національній судовій практиці. Свобода об'єднань.

Право на вільні вибори (стаття 3 Першого протоколу). Загальні принципи ст.3 Першого протоколу. Право висувати свою кандидатуру. Свобода вираження поглядів в контексті виборчих прав.

Свобода вираження поглядів (стаття 10 Конвенції). Загальні положення статті 10 Конвенції.

Аналіз прецедентної практики Європейського суду з прав людини щодо України у галузі приватного (корпоративного права). Сфера застосування поняття «цивільні права та обов'язки». «Цивільний» характер права. Особисті права. Матеріальна складова.

Право власності (стаття 1 Першого протоколу). Концепція «майна» в розумінні статті 1 Першого протоколу. Право держави регламентувати використання власності відповідно до суспільного інтересу. Забезпечення «справедливого балансу».

Загальні вимоги щодо виправданості втручання у права, гарантовані статтями 8-10 Конвенції: легітимна мета; «необхідність у демократичному суспільстві»; застосування принципу пропорційності.

Право на повагу до приватного та сімейного життя та житла (стаття 8 Конвенції). Особливості та сфера застосування статті 8 Конвенції. Концепція «житла» в розумінні статті 8 Конвенції. Недоторканість житла чи іншого володіння особи. Таємниця спілкування. Невтручання у приватне життя.

Свобода вираження поглядів (стаття 10 Конвенції). Загальні положення статті 10 Конвенції. Основні концепції з практики Європейського суду з прав людини щодо статті 10 Конвенції. Реалізація прав, гарантованих Конвенцією, без дискримінації (стаття 14 Конвенції та Протокол №12).

Аналіз прецедентної практики Європейського суду з прав людини щодо України у сфері захисту екологічних прав. Захист екологічних прав в контексті прав, що визначені у Конвенції про захист прав і основоположних свобод: ст. 2 (право на життя) ст. 6 (право на справедливий суд) ст. 8 (право на повагу до приватного та сімейного життя) ст. 10 (свобода вираження поглядів) ст. 1 Протоколу № 1 (право мирно володіти майном).

Категорії екологічних справ ЄСПЛ: справи про вплив на довкілля, життя, здоров'я чи власність небезпечних об'єктів; справи щодо доступу до та поширення інформації щодо стану довкілля; справи щодо участі громадськості та доступу до суду.

Аналіз прецедентної практики Європейського суду з прав людини щодо України у галузі кримінального права. Право на життя (стаття 2 Конвенції). Сфера застосування статті 2 Конвенції. Обов'язки держав за статтею 2 Конвенції. Вимоги до розслідування.

Заборона катування, нелюдського і такого, що принижує гідність, поводження і покарання (стаття 3 Конвенції). Сфера застосування статті 3 Конвенції. Негативні й позитивні зобов'язання держави в контексті статті 3 Конвенції. Види поводження, забороненого статтею 3 Конвенції. Проведення ефективного розслідування.

Право на свободу та особисту недоторканність (стаття 5 Конвенції). Сфера застосування статті 5 Конвенції. Умови позбавлення свободи (пункт 1 статті 5 Конвенції). Обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту (підпункт 1(с) статті 5 Конвенції). Тривалість тримання під вартою. Право на відшкодування (пункт 5 статті 5 Конвенції).